

Časopis Ochrany dravcov na Slovensku

Ročník 8

DRAVCE A SOVY

Birds of Prey and Owls – Journal of Raptor Protection of Slovakia

**SPRÁVY
PRACOVNÝCH
SKUPÍN**

**SPUSTENIE
AKUSTICKÉHO
MONITORINGU
NA SLOVENSKU**

1

2012

DRAVCE A SOVY

Časopis Ochrany dravcov na Slovensku

Ročník 8 / Číslo 1 / 2012

Vydáva: Ochrana dravcov na Slovensku

Vedúci redaktor: Michal Noga

Redakčná rada: Lucia Deutschová,
Hana Latková, Marcel Uhrin

Grafická úprava: Grafické štúdio – DUDOK

Preklady: Lucia Deutschová, Hana Latková

ISSN: 1336 - 6874

Náklad: 200 kusov

Neprešlo jazykovou úpravou.

Adresa:

Ochrana dravcov na Slovensku
Raptor Protection of Slovakia (RPS)
Kuklovská 5
841 04 Bratislava

e-mail: dravce@dravce.sk

internet: www.dravce.sk

tel./fax: 02 / 555 734 40

Bankové spojenie: Tatra banka a.s.

Číslo účtu: 2623078364/1100

IČO: 317 97 717

Fotografia na titulke:

Oroľ kríklavý (*Aquila pomarina*)
19. 5. 2012, lokalita Dargov, foto: Ervín Hrtan

Fotografie na zadnej strane obálky:

Dravce Kene a Ugandy, foto: Dušan Rak

VÍTAZNÁ FOTOGRAFIA A KRESBA Z NAŠEJ JARNEJ SÚŤAŽE

Žije s nami sokol myšiar

Foto: Jana Krajmerová

Sova

Autor: Ninka Babicová, 8 rokov
akryl na plátno.

**Vydanie časopisu bolo podporené
Environmentálnym fondom.**

MILÍ DRAVČIARSKI PRIATELIA,

na sklonku sezóny zvykneme bilancovať hniezdne obdobie a vyhodnocovať výsledky. O doposiaľ najsilnejšie tohoročné dravčiarске zážitky sa v mojom prípade postaral orol kráľovský. Prvý krát to bolo v máji, keď sa vďaka spolupráci mnohých zanietých ľudí podarilo vypustiť do voľnej prírody jedinca, nájdeného koncom marca pri obci Gomboš, s obhorenými krídlami aj chvostom. Tento prípad vie určite naplniť samostatný článok, ja by som však chcela vysloviť poďakovanie všetkým, ktorí sa o záchranu orla zaslúžili. Pretože boli aj takí, ktorí odmietli poskytnúť náhradné perá s vyjadrením, že jedinca považujú za mŕtveho. Druhý silný zážitok prišiel v júni, počas krúžkovania orlov kráľovských v Považskom Inovci, hneď po príchode na prvú lokalitu. Napriek tomu, že sme boli od hniezda vzdialení asi 80 metrov a samica nás nepochybne videla, priletela na hniezdo s korisťou a začala pred našimi očami kŕmiť dve mláďatá. S orlom kráľovským súvisí aj významná udalosť, plánovaná na október budúceho roka – medzinárodná konferencia, venovaná tomuto druhu. Uskutoční sa v Bratislave a hlavným organizátorom bude RPS. Pre každého „kráľovačiara“ je to príležitosť prezentovať výsledky svojej práce. Budeme radi, ak nás v prípade záujmu oslovíte. Nielen o výsledky, ale aj o zážitky sa môžete podeliť tiež prostredníctvom článku v našom časopise, alebo príspevkom na novembrovej členskej schôdzi. Som si istá, že každý z vás si z terénu zakaždým odnesie čosi nezabudnuteľné a bola by škoda si to nechať len pre seba.

Lucia Deutschová
výkonná riaditeľka RPS

OBSAH

Na úvod 3

Správy pracovných skupín

Miroslav Dravecký – **Orol kríklavý** 4

Jozef Chavko, Štefan Danko – **Orol kráľovský** 6

Jozef Chavko – **Orllak morský** 7

Jozef Chavko – **Sokol rároh** 8

Jozef Chavko – **Sokol sťahovavý** 9

Jozef Chavko – **Sokol kobcovitý** 10

Boris Maderič – **Haja červená** 11

Boris Maderič – **Haja tmavá** 12

Michal Noga – **Kaňa popolavá** 13

Martin Dobrý – **Kuvík obyčajný** 14

Samuel Pačenovský, Karol Šotnár – **Kuvíčok vrabčí** ... 16

Karol Šotnár – **Výrik obyčajný** 17

Michal Noga – **Zimné sčítanie myšiariok ušatých (Asio otus) na juhozápadnom Slovensku** 18

Príspevky

Alexander Kürthy, Pačenovský Samuel
Spustenie akustického monitoringu na Slovensku 19

Dušan Rak
Ochočená divoká Východní Afrika 22

Michal Noga
Malé členské projekty – rok 2012 25

Michal Noga
Nová pracovná skupina? Kýchó výra! 26

Foto: E. Hrtan

OROL KRIKĽAVÝ

(*Aquila pomarina*)

Miroslav Dravecký

Riešitelia:

Š. Danko, M. Dravecký, E. Hrtan ml., I. Fabianová, T. Flajs, J. Hoľma, D. Karaska, J. Kicko, M. Lehocký, M. Madera, B. Maderič, J. Mihók, O. Suchánek, K. Šotnár, L. Šnírer a P. Vrlík.

Spolupracovníci:

P. Bryndza, V. Devečka, A. Dubravský, L. Dzuríková, E. Gulák, Z. Guziová, S. Harvančík, V. Hruz, M. Macek, M. Oleksák, V. Pečenák, J. Popovics, M. Riník, S. Senk, B. Schwarzbacher a I. Valach

Súhrn výsledkov:

Kontrolované hniezdiská	<i>Checked territories</i>	237
Obsadené hniezda	<i>Occupied nests</i>	117
Počet hniezdiacich párov	<i>Incubating pairs</i>	128
Počet úspešných párov	<i>Successful breeding pairs</i>	79
Počet vyvedených mláďat	<i>Fledglings</i>	79
Počet neúspešných hniezdení	<i>Unsuccessful breeding attempts</i>	49
Krúžkované pull / ad		70 / 2

Prezentované údaje sú výsledkom činnosti členov pracovnej skupiny vo vybraných oblastiach výskytu druhu v rámci SR a neposkytujú informáciu o celkovej početnosti druhu na Slovensku.

The here presented data are the result of activities of Working Group members only in selected areas of species occurrence in Slovakia. They are not providing information on whole population of species in Slovakia.

Podiel jednotlivých riešiteľov na monitoringu bol nasledovný (kontrola lokalít/počet dohľadaných obsadených hniezd/počet vyletených mláďat): J. KICKO (54/22/17), B. MADERIČ (38/25/19), M. DRAVECKÝ (25/16/12), D. KARASKA (20/12/5), Š. DANKO (15/4/3), J. MIHÓK (14/9/5), O. SUCHÁNEK (14/6/2), M. LEHOCKÝ (11/3/3), K. ŠOTNÁR (8/5/3), J. HOĽMA (8/3/4), T. FLAJS (8/1/1), M. MADERA (7/2/1), I. FABIANOVÁ (6/5/2), E. HRTAN (5/3/1), L. ŠNÍRER (4/1/1).

V roku 2011 zo 79 produktívnych párov zistených členmi skupiny pre *A. pomarina* úspešne vyletelo z hniezd 79 mláďat (79×1). Riešitelia okružkovali 72 jedincov *A. pomarina*, z toho 70 mláďat a dva adultné jedince ornitologickými krúžkami a súběžne aj odčítateľnými farebnými krúžkami svetlomodrej farby: J. KICKO 14, M. DRAVECKÝ 13, D. KARASKA 13 (11 pull. a 2 ad. ex.), B. MADERIČ 13, J. MIHÓK 9, Š. DANKO 4, O. SUCHÁNEK 3, K. ŠOTNÁR 2 a L. ŠNÍRER 1. D. KARASKA okružkoval dňa 17. 7. 2011 mláďa na hniezde a následne odchytil aj rodičovský pár orlov krikľavých 19. 8. 2011 na lokalite Oravská Polhora, pričom samec z tohto páru mal poľský krúžok a bol krúžkovaný ako mláďa na hniezde 25. 7. 2003 na lokalite Trzcianie, Dukla v Podkarpatskom vojvodstve (Beskid Niski). Od roku 2008 sa začala používať svetlomodrá séria plastových odčítacích krúžkov, z ktorej bol 4. 6. 2011 prvýkrát voľne v prírode odčítaný krúžok s kódom 5Z v Maďarsku na lokalite Tedej v okrese Hajdu-Bihar pozorovateľom I. BALÁZSOM. Jediniec bol dvojročný orol krúžkovaný v blízkosti Prešova 24. 7. 2009 Pa. KAŇUCHOM. Vzdialenosť od miesta krúžkovania bola cca 100 km. Dňa 12. 7. 2011 E. HRTAN zaznamenal a fotograficky zdokumentoval výskyt dvojročného jedinca *A. pomarina* pri obci Veľký Kamenec v okr. Trebišov, ktorý bol označený hliníkovým krúžkom BL 673 a svetlomodrým plastovým krúžkom s kódom 39. Lokalita pozorovania bola vzdialená cca 60 km od miesta jeho označenia pri obci Jasenov v okrese Humenné, kde ho dňa 12. 7. 2009 krúžkoval ako mláďa na hniezde B. MADERIČ. Loviaceho jedinca z páru so žltým krúžkom a kódom YM fotograficky zdokumentovali 29. 5. 2011 I. FABIANOVÁ a J. MIHÓK pri

obci Nováčany. Jediniec bol krúžkovaný ako mláďa z vedľajšieho páru orlov krikľavých dňa 14. 7. 2004. Teraz tento orol ako sedem ročný jediniec z páru hniezdi vedľa svojich rodičov. V blízkosti Šebastoviec 5. 5. 2011 J. MIHÓK odfotografoval jedinca so žltým krúžkom s kódom YK cca 25 km od miesta kde ho krúžkoval ako mláďa 13. 7. 2004 pri Košickom Klečenove. Taktiež pri Šebastovciach odčítal J. MIHÓK 3. 5. 2011 ornitologický krúžok BL 468 zo štvorročného jedinca, ktorého krúžkoval 17. 7. 2007 ako mláďa na hniezde pri Vyšnom Klatove. Neskôr bol nájdený tento jediniec uhynutý dňa 1. 11. 2011 (uhynutý dlhšiu dobu) za obcou Hidasnémeti Attilom KORHÚTOM. Orol krikľavý so žltým krúžkom a kódom 54 kontrolovaný J. KICKOM má už jedenásty rok plastový krúžok na nohe. J. KICKO zaznamenal v potrave okrem iného 8 × krta, 3 × vretenicu, 3 × holuba, 1 × jaštericu, 1 × hranostaja a 1 × veľkého cicavca (asi pes). J. KICKO uvádza prudký nárast lesných prác a ťažieb na Liptove, úplný zánik niektorých hniezdísk, intenzívnu prácu v bezprostrednom okolí hniezd počas hniezdenia. Po hniezdnej sezóne podal podnety na ochranné zabezpečenie 24 hniezdísk orlov krikľavých.

Z celkového počtu 237 kontrolovaných hniezdísk bolo 153 monitorovaných v rámci projektu LIFE09 NAT/SK/000396 „Ochrana orla krikľavého na Slovensku“, ktorý realizuje Ochrana dravcov na Slovensku v spolupráci so Stredoslovenskou energetikou, a.s. a Východoslovenskou energetikou, a.s. s podporou Európskej únie.

Foto: J. Chavko

OROL KRÁĽOVSKÝ

(*Aquila heliaca*)

Jozef Chavko, Štefan Danko

Riešitelia:

Š. Danko, J. Chavko, E. Hrtan, M. Balla, S. Harvančík, L. Šnirer, A. Dubravský, L. Prešínský, R. Galaš, B. Landsfeld, J. Pavelka, B. Maderič, J. Izakovič, G. Demeter, V. Balaška, B. Matejovič, L. Matejovičová, L. Deuschová, M. Noga, V. Nemček a J. Lengyel

Spolupracovníci:

László Darányi, Péter Bedő

Súhrn výsledkov v rámci areálu výskytu na západnom a východnom Slovensku za rok 2011:

Kontrolované hniezdiská	<i>Checked territories</i>	42
Obsadené hniezdiská	<i>Occupied territories</i>	34
Počet hniezdiacich párov	<i>Incubating pairs</i>	28
Počet úspešných párov	<i>Successful breeding pairs</i>	23
Počet vyvedených mláďat	<i>Fledglings</i>	35
Počet neúspešných hniezdení	<i>Unsuccessful breeding attempts</i>	5
Predpokladaný počet hniezdiacich párov v SR	<i>Estimated number of breeding pairs in SR</i>	41 - 44

Na západnom Slovensku zahniezdilo 12 párov, z toho 11 párov hniezdilo úspešne a vyvedli spolu 18 mláďat (5 × 1, 5 × 2, 1 × 3 a 1 × 0 pull.), t. j. 1,6 mláďaťa na produktívne páry a 1,5 mláďaťa na všetky hniezdiace páry, 1 pár hniezdil neúspešne. Z 20 teritórií obsadených pármí v roku 2010, bolo v tomto roku obsadených už len 16. Z dvoch teritórií sa páry stratili pravdepodobne dôsledkom trávenia. Jeden pár opustil naše územie a zahniezdil v susednom Maďarsku a jeden sa nepodarilo dohľadať.

Na východnom Slovensku zahniezdilo min. 16 párov, z toho 12 párov hniezdilo úspešne a vyvedli najmenej 17 mláďat (7 × 1 a 5 × 2) hniezdna úspešnosť bola v priemere 1,4 mláďaťa na produktívne, resp. 1,1 mláďaťa na obsadené hniezdo. Štyri páry ktoré zahniezdili neboli úspešné.

Oblasť západne od hrebeňa Slanských vrchov bola monitorovaná Jozefom Mihókom, ktorý však ani po opakovaných výzvach výsledky nezaslal. Ide o Košickú kotlinu, Slanské a Volovské vrchy v ktorých možno predpokladať hniezdenie 7 – 10 párov.

NEÚSPEŠNÉ HNIEZDENIA:

V jednom prípade došlo v dôsledku víchrice k pádu hniezda s dvomi mláďatami, ktoré uhynuli. Prípady, kedy boli páry na lokalite, ale nezahniezdili, mali tieto pravdepodobné príčiny: vyrušovanie tesne pred inkubáciou (poľovníci?), atakovanie teritoriálne sa správajúcim párom orlov skalných (1); predácia alebo zhodenie vetrom (1), pád hniezda so znáškou (2), opustenie alebo zničenie násady z neznámych príčin (2), pár nezahniezdil z neznámych príčin, pravdepodobne z nedostatku potravy (1).

V roku 2011 boli na západnom Slovensku na zimoviskách v Trnavskej pahorkatine zaznamenané nálezy dvoch otrávených adultných samíc. Išlo z najväčšou pravdepodobnosťou o jedince z hniezdných teritórií v Malých Karpatoch. Podľa našich doterajších zistení v poslednom období dochádza na západnom Slovensku k stále častejším prípadom nezákonného trávenia a odstrelu dravcov. Tato situácia je kritická najmä pre zdochli- nožravé druhy a je vážnou hrozbou aj pre orly kráľovské.

Foto: J. Chavko

ORLIAK MORSKÝ

(*Haliaeetus albicilla*)

Jozef Chavko

Riešitelia:

J. Lengyel, P. Rác, V. Prachár, J. Chavko, Š. Danko,
M. Balla, M. Olekšák, A. Fekete a I. Vincze

Spolupracovníci:

M. Bohuš

Súhrn výsledkov v rámci areálu výskytu na západnom a východnom Slovensku za rok 2011:

Kontrolované hniezdiská	<i>Checked territories</i>	9
Obsadené hniezdiská	<i>Occupied territories</i>	6
Počet hniezdiacich párov	<i>Incubating pairs</i>	6
Počet úspešných párov	<i>Successful breeding pairs</i>	6
Počet vyvedených mláďat	<i>Fledglings</i>	12
Počet neúspešných hniezdení	<i>Unsuccessful breeding attempts</i>	0
Predpokladaný počet hniezdiacich párov v SR	<i>Estimated number of breeding pairs in SR</i>	9

Na západnom Slovensku bolo v Dunajských luhoch kontrolovaných spolu 5 hniezdisk obsadených kompletnými pármí, z toho 4 páry boli úspešné a vyvedli 10 mláďat.

Na východnom Slovensku boli kontrolované 3 hniezdiská. O hniezdení v luhoch Latorice sme ale nezískali relevantné informácie, pár z najväčšou pravdepodobnosťou hniezdil. Z hniezda druhého páru neďaleko Michaloviec vyletelo jedno mláďa. Tretí nový pár si postavil hniezdo na inštalovanej podložke na území NP Slovenský Kras. Samica sedela na hniezde, ale nebolo overené či zniesla násadu. Neskôr však pár opustil hniezdo pre vyrušovanie pri prácach súvisiacich s obhospodarovaním lokality.

Na strednom Slovensku už druhú sezónu úspešne zahniezdil pár pri Oravskej priehrade a vyvedol min. 1 mláďa.

SOKOL RÁROH

(*Falco cherrug*)

Jozef Chavko

Riešitelia:

J. Chavko, L. Deutschová, B. Maderič, V. Nemček,
M. Noga, D. Rak a J. Lengyel.

Spolupracovníci:

M. Vlachovičová

Foto: J. Chavko

Súhrn výsledkov zo západného Slovenska:

Kontrolované hniezdiská	<i>Checked territories</i>	50
Obsadené hniezdiská	<i>Occupied territories</i>	31
Počet hniezdiacich párov	<i>Incubating pairs</i>	31
Počet úspešných párov	<i>Successful breeding pairs</i>	26
Počet vyvedených mláďat	<i>Fledglings</i>	84
Počet neúspešných hniezdení	<i>Unsuccessful breeding attempts</i>	5
Predpokladaný počet hniezdiacich párov v SR	<i>Estimated number of breeding pairs in SR</i>	41 - 43

Na západnom Slovensku zahniezdilo spolu 31 párov v Trnavskej pahorkatine, Podunajskej rovine, Nitrianskej pahorkatine a Borskej nížine. Z tohto počtu 26 párov hniezdilo úspešne a vyvedli spolu 84 mláďat (5 × 0, 3 × 1, 3 × 2, 9 × 3, 7 × 4 a 4 × 5) t. j. 3,2 mláďaťa na úspešné páry a 2,7 mláďaťa na všetky hniezdiace páry.

NEÚSPEŠNÉ PÁRY:

Príčina neznáma: 2

Mladé neúspešné páry: 2

Hniezdo s mláďatami zhodené vetrom: 1

V roku 2011 bol na západnom Slovensku zaznamenaný ďalší nárast počtu hniezdiacich párov. Kým v roku 2010 zahniezdilo 27 párov, tak tento rok hniezdilo už 31 párov. Manažmentové opatrenia realizované v rámci LIFE projektov sa ukázali ako úspešné. Tak vysoký počet hniezdiacich párov v jednom roku na Slovensku nie je známy ani z historických literárnych údajov. Rovnako možno konštatovať, že sokol rároh sa ako jediný druh realizáciou manažmentových opatrení dostal z kritického stavu ohrozenia vyhynutím, čo sa doteraz nepodarilo realizovať u iných ohrozených druhov.

Správu o hniezdení sokolov rárohov na východnom Slovensku sme nezískali, ale podľa niektorých neúplných informácií možno predpokladať, že v tomto regióne zahniezdilo okolo 10 – 12 párov.

SOKOL ŠTAHOVAVÝ

(*Falco peregrinus*)

Jozef Čavko

Riešitelia:

J. Čavko, M. Kostra, S. Harvančík, L. Šnírer, A. Dubravský, J. Lipták, B. Maderič, M. Olekšák, Š. Matis, M. Jasík, S. Ondruš, K. Šotnár, B. Beniska, B. Hájek, M. Lehocký, M. Majda, E. Hapl, P. Bačkor, B. Schwarzbacher, L. Deutschová, B. Sedláková, J. Hofma, I. Valach, P. Bryndza, I. Bryndza, E. Gulák, P. Šiman, J. Izakovič, V. Balaška, A. Vďačný, M. Filipek, D. Horal, J. Lengyel, L. Prešínský, R. Galaš, M. Macek a R. Reťkovský.

Spolupracovníci:

M. Behúl, P. Vršík, J. Pavelka, J. Čendula, J. Mikula a P. Oboňa

Foto: J. Hofma

Súhrn výsledkov v rámci areálu výskytu na západnom a východnom Slovensku za rok 2011:

Kontrolované hniezdiská	<i>Checked territories</i>	105
Obsadené hniezdiská	<i>Occupied territories</i>	92
Počet hniezdiacich párov	<i>Incubating pairs</i>	74
Počet úspešných párov	<i>Successful breeding pairs</i>	55
Počet vyvedených mláďat	<i>Fledglings</i>	132
Počet neúspešných hniezdení	<i>Unsuccessful breeding attempts</i>	19
Predpokladaný počet hniezdiacich párov v SR	<i>Estimated number of breeding pairs in SR</i>	150 - 180

Monitoring bol vykonaný v nasledovných ORC: Malé Karpaty, Biele Karpaty, Burda, Štiavnické vrchy, Vtáčnik, Strážovské vrchy, Kremnické vrchy, Žiar, Malá Fatra, Veľká Fatra, Starohorské vrchy, Nízke Tatry, Chočské vrchy, Západné Tatry, Vysoké Tatry, Belianske Tatry, Volovské vrchy, Čierna hora, Slovenský kras, Slanské vrchy, Poľana, Muránska planina, Veporské vrchy, Slovenský raj, Stolické vrchy a Rožňavská kotlina.

Na Slovensku sme zaznamenali zahniezdenie 74 párov, z toho úspešne hniezdilo 55 párov, ktoré vyvedli spolu min. 132 mláďat (19 × 0, 11 × 1, 20 × 2, 15 × 3 a 9 × 4) t. j. 2,4 mláďaťa na produktívne páry a 1,78 mláďaťa na všetky hniezdiace páry. Skontrolovať sa nepodarilo 45 hniezdisk.

NEÚSPEŠNÉ HNIEZDENIA:

- 5 prípadov predpokladaná, alebo zistená predácia výrom
- 4 prípady zanechania hniezda pre vyrušovanie
- 1 prípad predpokladaného vykradnutia hniezda
- 1 prípad predpokladanej likvidácie násady chovateľom holubov
- 8 prípadov – príčina neznáma

Väčšina mláďat bola okružkovaná s výnimkou hniezd, kde boli mláďatá tesne pred vyletením a hrozilo predčasné opustenie hniezda (krúžkovatelia: J. Čavko, B. Maderič, J. Lipták a L. Šnírer).

Foto: J. Chavko

SOKOL KOBCOVITÝ

(*Falco vespertinus*)

Jozef Chavko

Riešitelia:

J. Chavko, L. Deutschová a J. Lengyel

Súhrn výsledkov:

Kontrolované hniezdiská	<i>Checked territories</i>	15
Obsadené hniezdiská	<i>Occupied territories</i>	2
Počet hniezdiacich párov	<i>Incubating pairs</i>	2
Počet úspešných párov	<i>Successful breeding pairs</i>	1
Počet vyvedených mláďat	<i>Fledglings</i>	3
Počet neúspešných hniezdení	<i>Unsuccessful breeding attempts</i>	2
Predpokladaný počet hniezdiacich párov v SR	<i>Estimated number of breeding pairs in SR</i>	3

Na území Slovenska sú známe už len dve posledné dožívajúce hniezdiská druhu. Na lokalite pri Nových Zámkoch v havranej kolónii sa tento rok zdržoval už len jediný pár, ktorý napokon ani nezahniedzil. V CHVÚ Sysľovské polia síce zahniezdili 2 páry, ale len jeden pár vyvedol 3 mláďatá. Nepriaznivý stav jednej z posledných hniezdných lokalít v CHVÚ Sysľovské polia, kde druh pravidelne hniezdil, bol zapríčinený pretrvávajúcou nevhodnou výsadbou poľnohospodárskych plodín a nezájmom hospodáriaceho subjektu o spoluprácu pri tvorbe priaznivého stavu CHVÚ. Z uvedeného dôvodu dochádza k strate priaznivého stavu a nie je predpoklad obnovy hniezdenia tohto kriticky ohrozeného druhu. Je viac ako pravdepodobné, že v dôsledku jednostranného uplatňovania subjektívnych hospodárskych záujmov, sokol kobcovitý na našom území úplne stratí podmienky na reprodukciu a prestane sa na našom území rozmnožovať.

HAJA ČERVENÁ

(*Milvus milvus*)

Boris Maderič

Riešitelia:

B. Maderič, S. Senk, V. Pečeňák, J. Chavko, P. Rác, M. Balla

Spolupracovníci:

D. Horal, M. Dobrý, M. Noga, V. Nemček, R. Jureček, J. Šibl, J. Svetlík, J. Lengyel, J. Platko, G. Čamlík

Foto: B. Maderič

Súhrn výsledkov za rok 2011 v rámci areálu výskytu *Milvus milvus* na Slovensku (Dolnomoravský úval, Borská nížina, Podunajská rovina, Laborecká vrchovina, Ondavská vrchovina, Východoslovenská rovina):

Kontrolované hniezdiská	<i>Checked territories</i>	22
Obsadené hniezdiská	<i>Occupied territories</i>	8
Počet hniezdiacich párov	<i>Incubating pairs</i>	8
Počet úspešných párov	<i>Successful breeding pairs</i>	5
Počet vyvedených mláďat	<i>Fledglings</i>	12
Počet neúspešných hniezdení	<i>Unsuccessful breeding attempts</i>	3
Predpokladaný počet hniezdiacich párov v SR	<i>Estimated number of breeding pairs in SR</i>	8 - 10

V roku 2011 na celom území Slovenska obsadilo svoje hniezdne teritória 8 párov. Z uvedeného počtu bolo 5 párov produktívnych (v Borskej nížine a Dolnomoravskom úvale), ktoré spolu vyvedli 12 mláďat! Celková hniezdna úspešnosť bola 1,50 mláďaťa na hniezdiaci pár, resp. 2,40 mláďaťa na produktívny pár.

Príčinu neúspešnosti hniezdenia dvoch párov v Laboreckej vrchovine a jedného páru v Borskej nížine sa nepodarilo zistiť.

Jedno mláďa z hniezda v Borskej nížine bolo označené rádiovou vysielacou.

HAJA TMAVÁ

(*Milvus migrans*)

Boris Maderič

Riešitelia:

B. Maderič, P. Rác, J. Chavko, M. Balla

Spolupracovníci:

M. Dobrý, M. Noga, V. Nemček, R. Jureček, J. Svetlík, D. Horal,
G. Čamlík, J. Lengyel, A. Darolová

Foto: B. Maderič

Súhrn výsledkov za rok 2011 v rámci areálu výskytu *Milvus migrans* na Slovensku (Dolnomoravský úval, Borská nížina, Podunajská rovina, Východoslovenská rovina):

Kontrolované hniezdiská	<i>Checked territories</i>	16
Obsadené hniezdiská	<i>Occupied territories</i>	6
Počet hniezdiacich párov	<i>Incubating pairs</i>	5
Počet úspešných párov	<i>Successful breeding pairs</i>	5
Počet vyvedených mláďat	<i>Fledglings</i>	min. 3
Neznámy výsledok hniezdenia		1

Prezentované údaje sú výsledkom činnosti členov pracovnej skupiny vo vybraných oblastiach výskytu druhu v rámci SR a neposkytujú informáciu o celkovej početnosti druhu na Slovensku.

The here presented data are the result of activities of Working Group members only in selected areas of species occurrence in Slovakia. They are not providing information on whole population of species in Slovakia.

Z celkového počtu 16 kontrolovaných hniezdisk, bolo pámi obsadených len 6 hniezdných teritórií. Z nich 5 párov zahniezdilo (štyri páry vo Východoslovenskej rovine a jeden v Borskej nížine), všetky hniezdili úspešne a vyvedli spolu minimálne 3 mláďatá (1 × 3, v 4 prípadoch sa počet mláďat nezistil). U 1 páru bol výsledok hniezdenia neznámy.

Foto: D. Rak

KAŇA POPOLAVÁ

(*Circus pygargus*)

Michal Noga

Riešitelia:

M. Noga, J. Lengyel, D. Rak, T. Veselovský, B. Matejovič

Spolupracovníci:

M. Dobrý, V. Nemček, L. Matejovičová

Finančná podpora:

Európsky fond regionálneho rozvoja, Program cezhraničnej spolupráce Slovenská republika – Rakúsko 2007-2013, projekt CORO-SKAT.

Súhrn výsledkov za rok 2011:

Kontrolované hniezdiská	<i>Checked territories</i>	15
Obsadené hniezdiská	<i>Occupied territories</i>	3
Počet hniezdiacich párov	<i>Incubating pairs</i>	5
Počet úspešných párov	<i>Successful breeding pairs</i>	2
Počet vyvedených mláďat	<i>Fledglings</i>	6
Počet neúspešných hniezdení	<i>Unsuccessful breeding attempts</i>	3

Prezentované údaje sú výsledkom činnosti členov pracovnej skupiny vo vybraných oblastiach výskytu druhu v rámci SR a neposkytujú informáciu o celkovej početnosti druhu na Slovensku.

The here presented data are the result of activities of Working Group members only in selected areas of species occurrence in Slovakia. They are not providing information on whole population of species in Slovakia.

Počas hniezdneho obdobia boli kane popolavé opakovane zistené na 10 lokalitách, na troch sa podarilo zamerať a dohľadať hniezda. Dva páry úspešne vyhniedzili v poraste zlatobyle pri Borskom Mikuláši, spolu vyvedli 6 mláďat (2 × 3 juv). Ďalšie hniezdenia boli neúspešné – 2 páry pri Trnave (1 × jačmeň, 1 × pšenica, v oboch prípadoch bola príčina neúspešného hniezdenia neznáma). Jeden pár dohľadaný 14.7. pri obci Hul, v hniezde bola násada 4 vajec, pravdepodobne náhradná znáška, hniezdenie neúspešné.

Napriek realizácii ochranného manažmentu boli dve hniezdenia v obilninách neúspešné, v jednom prípade bolo pre podozrenie zo zásahu človeka podané trestné oznámenie. Na lokalite Borský Mikuláš boli práce žatevné práce v okolí hniezdneho porastu zlatobyle manažované tak, aby nedošlo k ohrozeniu slabo lietajúcich mláďat. Štyri mláďatá boli označené farebnými odčítacími krúžkami.

V rámci projektu CORO – SKAT boli realizované viaceré mediálne vystupy.

Foto: J. Svetlík

KUVIK OBYČAJNÝ

(*Athene noctua*)

Martin Dobrý, Monika Chrenková

Riešitelia:

Babnič M., Bahnová K., Balász Cs., Balog M., Berthová L., Danko Š., Devečka V., Dobrota M., Dúbravský A., Dzivá A., Flajs T., Gálffyová M., Gavalier T., Gonšor M., Gúgh J., Hancko J., Harvančík S., Hološka J., Chrašč P., Jarčuška B., Kerestúr D., Kesanová Z., Kícko J., Kípson M., Klokner C., Kočí J., Kováč I., Kováčová K., Kováčová K. ml., Kürthy A., Lengyel J., Löbbová D., Madzin J., Matejovič B., Miklášová L., Miková E., Mojžiš M., Noga M., Pačeňovský S., Pastorek P., Perďoch L., Ráčz A., Růčka L., Schuchmann J., Spišák Jozef., Spišák Jaroslav., Senk S., Šnirer L., Šotnár K., Takáč P., Tretiník R., Tulis F., Uhrin M., Uhrinová J., Uhrinová R., Václav R., Versgey J., Versgey R., Veselovský T., Vlachovičová M., Vozák Z., Židek P.

Finančná podpora:

Európsky fond regionálneho rozvoja, Program cezhraničnej spolupráce Slovenská republika – Rakúsko 2007-2013, projekt CORO-SKAT a RPS prostredníctvom programu „Malé členské projekty RPS“.

Súhrn výsledkov za rok 2011:

Kontrolované hniezdiská	<i>Checked territories</i>	563
Obsadené hniezdiská	<i>Occupied territories</i>	159

Prehľad počtu lokalít so záznamom podľa použitej metódy a ročného obdobia:

	na nahrávku		náhodný záznam		akustický monitoring	
	pozit	negat	pozit	negat	pozit	negat
jar	122	380	28	1		9
leto	2	0	2	6		
jeseň	2	7	3	1		
spolu	126	387	33	8		9

Prezentované údaje sú výsledkom činnosti členov pracovnej skupiny vo vybraných oblastiach výskytu druhu v rámci SR a neposkytujú informáciu o celkovej početnosti druhu na Slovensku.

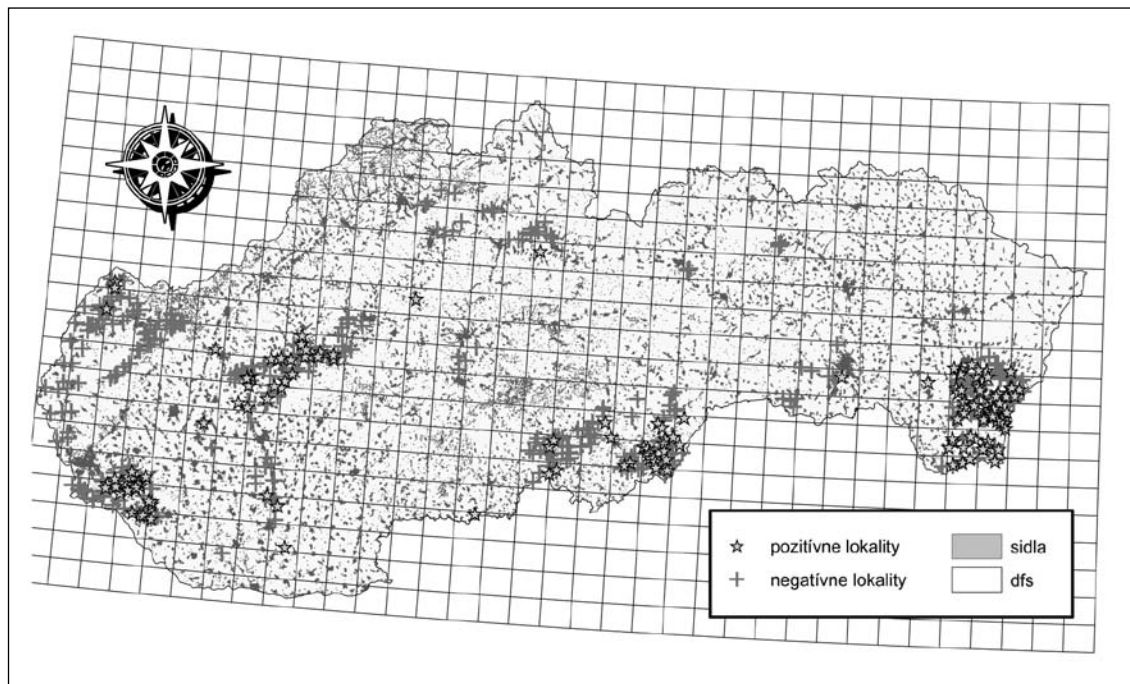
The here presented data are the result of activities of Working Group members only in selected areas of species occurrence in Slovakia. They are not providing information on whole population of species in Slovakia.

Ako možno vidieť na obrázku 1, aktivity mapovateľov boli sústredené do regiónov: Záhorie, Podunajsko, Ponitrie, južná časť stredného Slovenska a Zemplín, ďalej Turiec, Orava, Liptov, okolie Košíc, Popradu, Sabinova, Banskej Bystrice a Zvolena. Najvyššie denzity druh dosahuje na Zemplíne, Podunajsku v blízkosti Bratislavy, Ponitří a v okolí Rimavskej Soboty. Naopak takmer žiadne obsadené lokality neboli zistené na Záhorí. Zo severnej časti Slovenska dáta chýbajú, alebo sú s výnimkou dvoch lokalít negatívne. Výskyt na tradičných hniezdiskách (lúky s hlavovými vrbami a pod.) sa stále nepodarilo potvrdiť a tak druh v rámci známych dát zo Slovenska zostáva viazaný na areály poľnohospodárskych dvorov alebo intravilány obcí.

V ďalších rokoch treba pozornosť venovať kontinuálnemu sledovaniu dobre zmapovaných území s cieľom získať dáta o prípadných zmenách početnosti, doplniť o výskumné plochy v doposiaľ nemapovaných regiónoch a hlavnú pozornosť venovať praktickej ochrane druhu.

Pre správu boli použité i dáta z www.aves.vtaky.sk a www.birding.sk. Všetkým mapovateľom ďakujeme za ich prácu a dodané výsledky.

Obr. 1: Všetky dodané záznamy kuvíka obyčajného na Slovensku v roku 2011.

Kuvík obyčajný na streche domu v Šuranoch

Foto: J. Lengyel

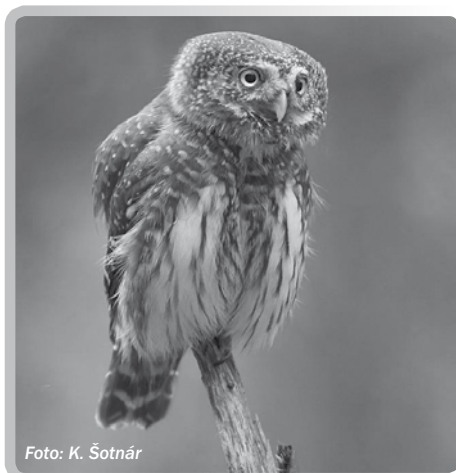

Foto: K. Šotnár

KUVIČOK VRABČÍ

(*Glaucidium passerinum*)

Samuel Pačenovský, Karol Šotnár

Riešitelia:

Demovič B. ml., S. Harvančík, P. Chrašč, A. Kürthy, Š. Matis, P. Oboňa, J. Obuch, A. Oravec, S. Pačenovský, L. Remeník, P. Šipoš, K. Šmelcer, K. Šotnár, J. Zöldy, J. Žiak.

Súhrn výsledkov za rok 2011:

Kontrolované hniezdiská	<i>Checked territories</i>	65
Obsadené teritória	<i>Occupied territories</i>	53
Dohľadané páry	<i>Nests found</i>	3
Sledovaná produktivita	<i>Monitoring of nest productivity</i>	2
Počet vyvedených mláďat	<i>Fledglings</i>	6

Prezentované údaje sú výsledkom činnosti členov pracovnej skupiny vo vybraných oblastiach výskytu druhu v rámci SR a neposkytujú informáciu o celkovej početnosti druhu na Slovensku.

The here presented data are the result of activities of Working Group members only in selected areas of species occurrence in Slovakia. They are not providing information on whole population of species in Slovakia.

Spolu bolo zaznamenaných obsadených 53 teritórií. V Stolických vrchoch 19, vo Veľkej Fatre 14, vo Volovských vrchoch 11, na hornom Ponitří 4, v Kremnických vrchoch 3, v Levočských vrchoch 2.

Vo Volovských vrchoch boli dohľadané dve hniezdne dutiny, z toho jedna v overovanom teritóriu a druhá bola nová. Obidve boli umiestnené v smrekoch, 1,5 resp. 3 m nad zemou. Z oboch hniezd sa ozývali 3 mláďatá a predpokladá sa ich úspešné vyvedenie. Z prvého hniezda vyletovali mláďatá medzi 20. a 25. júnom (26. júna už bola dutina prázdna), v druhom hniezde bolo hniezdenie posunuté nezvyčajne neskoro, 11. júla boli v hniezde ešte mláďatá, ktoré s veľkou pravdepodobnosťou opúšťali dutinu niekedy v polovici júla.

Na hornom Ponitří boli zistené štyri teritória kuvíčkov, z toho boli dva minuloročné úspešne hniezdiace páry dôkladne sledované. V Strážovských vrchoch sedela samica dňa 17.4. v blízkosti minuloročnej hniezdnej dutiny, prítomný bol aj samec, no tento pár pravdepodobne vôbec nezahniezdil.

V pohorí Žiar sa na minuloročnej hniezdnej lokalite počas viacerých návštev ozýval iba samec.

V Kremnických vrchoch boli počas dňa zistené 3 nové teritória kuvíčkov vrabčích.

V Levočských vrchoch boli zistené 2 teritória kuvíčkov vrabčích koncom marca v okrajovej časti pohoria, ale stav biotopov v tomto pohorí je v súčasnosti katastrofálny.

Vo Veľkej Fatre prebiehalo v jarnom, aj jesennom období koordinované mapovanie teritórií, v oblasti Gaderskej doliny, ktorého sa zúčastnilo viacero spolupracovníkov. Špeciálne mapovanie sov bolo robené aj v Stolických vrchoch a vo Volovských vrchoch, kde bola využitá okrem bežnej metódy akustického mapovania teritórií pomocou napodobenia volania kuvíčkov aj nová, bioakustická metóda.

Sumárne teda z dvoch hniezd s odsledovanou produktivitou úspešne vyletelo 2 × 3 t.j. spolu 6 mláďat.

VÝRIK OBYČAJNÝ

(*Otus scops*)

Karol Šotnár

Riešitelia:

Karol Šotnár, Štefan Šiška

Spolupracovníci:

A. Dubravský, P. Hromník

Foto: K. Šotnár

Súhrn výsledkov za rok 2011:

Kontrolované hniezdiská	<i>Checked territories</i>	7
Obsadené hniezdiská	<i>Occupied territories</i>	5
Počet hniezdiacich párov	<i>Incubating pairs</i>	4
Počet pravdepodobne hniezdiacich párov	<i>Probably breeding pairs</i>	1
Počet úspešných párov	<i>Successful breeding pairs</i>	4
Počet vyvedených mláďat	<i>Fledglings</i>	8
Počet neúspešných hniezdení	<i>Unsuccessful breeding attempts</i>	0
Predpokladaný počet hniezdiacich párov v SR	<i>Estimated number of breeding pairs in SR</i>	

Prezentované údaje sú výsledkom činnosti členov pracovnej skupiny vo vybraných oblastiach výskytu druhu v rámci SR a neposkytujú informáciu o celkovej početnosti druhu na Slovensku.

The here presented data are the result of activities of Working Group members only in selected areas of species occurrence in Slovakia. They are not providing information on whole population of species in Slovakia.

Už šiesty rok po sebe bola dôkladne monitorovaná obsadená lokalita výrikov v Bojniciach. Prílet, respektíve prvé hlasové prejavy boli zaznamenané 21. mája (samec) a 29. mája (samica). Pár sa posunul asi o 300m ďalej, kde zahniezdil v odhnutom suchom konári jablone asi 4 m vysoko. Párenie bolo pozorované dňa 30. mája vo večerných hodinách od 21:25 – 21:50 celkom trikrát, neďaleko od hniezdnej dutiny. Samica zniesla tri vajcia, z ktorých jedno bolo sterilné. Dve mláďatá sa liahli asi 10. – 11. júla a dutinu opúšťali 20. – 30. júla.

V oblasti Piešťan na lokalite s pasienkovým charakterom v blízkosti rieky Váh sledoval tri páry Š. Šiška. Prílet na lokalitu bol zaznamenaný 17. apríla. Dva páry zahniezdili v búdkach vzdialených od seba iba 180 m. Pri kontrole v júli sa v nich nachádzali 1 × 4 vajcia a 1 × 4 pull., ale pri krúžkovaní boli v každej búdke iba tri mláďatá, ktoré neskôr aj úspešne vyltelí. Podarilo sa okružkovať aj obidve dospelé samice. Tretí pár zahniezdil v suchom pahýli asi 6 m vysoko vo vzdialenosti iba 90 m od jednej z búdok. Počet vyvedených mláďat nebol odsledovaný. Takže na línii o dĺžke asi 270 m vyhniezdili 3 páry výrikov.

V obci Horné Držkovce, okr. Bánovce nad Bebravou, sa od polovice mája do polovice júna niekoľkokrát vo večerných hodinách ozýval samec výrika (Hromník in verb).
V tomto roku boli vyvesené dve búdky pre výrikov.

Foto: M. Noga

ZIMNÉ SČÍTANIE MYŠIAROK UŠATÝCH (ASIO OTUS) NA JUHOZÁPADNOM SLOVENSKU 2011/2012

Michal Noga

Riešitelia:

Noga M., Veselovský T., Kečkėšová L., Lengyel J.

Spolupracovníci:

Mojžiš M., Matejovičová L., Tulis F., Slobodník R., Slobodník V., Tomeková S., Prachár V., Demovič B. ml., Vlachovičová M., Karlík I., Horal D., Peške L., Rak D., Spišiak J., Uhrin M., Rácz A., Bacsa K., Kaplan D., Sekan J., White G., Žiak J., Kočí J.

Súhrn výsledkov, zima 2011/2012:

Kontrolované zimoviská	<i>Checked localities</i>	45
Obsadené zimoviská	<i>Occupied localities</i>	38
Počet myšiарок	<i>Number of Owls</i>	575
Priemerný počet na zimovisku	<i>Average on roosting place</i>	15,13
Percentuálna obsadenosť zimovísk	<i>Occupancy in %</i>	79,99

V zimnom období 2011 / 2012 bolo kontrolovaných 45 lokalít prevažne na juhozápadnom Slovensku, najmä v oblasti Podunajskej nížiny a na Hronskej a Žitavskej pahorkatine. Celkovo bolo zaznamenaných 575 jedincov myšiарky ušatej. Najpočetnejším zimoviskom bol areál základnej školy v Kolárove, kde Juraj Žiak 30.12.2011 zistil 63 jedincov, odhadovaný počet bol ešte vyšší – 70 ex. Medzi zimujúcimi sovami bola zaznamenaná i jedna myšiарka močiarna (*Asio flammeus*).

SPUSTENIE AKUSTICKÉHO MONITORINGU NA SLOVENSKU

Alexander Kürthy, Pačenovský Samuel

Prví túto technológiu začali na Slovensku využívať členovia RPS Gašpar Čamlík, Hanka Latková, Martin Kaľavský a Michal Noga už v roku 2010. V zime 2010/2011 sme si zapožičali od RPS diktafón Olympus DM 450 a preštudovali dostupné materiály o akustickom monitoringu z webovej stránky pobočky Českej ornitologickej spoločnosti na Vysočine od pána J. Savického (projekt „Využití informačních technologií v ornitologickém výzkumu na Vysočině“). Inšpirovaní výsledkom porovnávacieho testu sme si zakúpili víťazný model Olympus LS 11 a začali propagovať víťazný model cena/výkon - Olympus DM 550.

Testovali sme oba modely diktafónov, učili sa ich obsluhu a vhodné nastavenie. Na prehliadanie spektrogramov sme použil free softvér Audacity. Na schôdzi v Píerove sme sa zoznámili s kolegami z Čiech a Moravy a naše poznatky sme začali propagovať i na webovej stránke. Vďaka Rudovi Jurečkovi sme získal prehľad o baterkách a dobíjačkách, kúpili dobíjačku Voltcraft IPC-1L a reproduktory KOSS Porta Plus.

Prvé testy v teréne potvrdili výdrž nabitých batérií oboch modelov pri teplote -12 C viac ako 8 hodín, čo umožnilo celonočné nahrávky i v zime. Sľubné bolo, že počas týchto nízkych teplôt sa ozvala sova obyčajná (*Strix aluco*) v prostredí vhodného listnatého lesa až nad ránom (pozorovateľ by lokalitu pravdepodob-

ne opustil určite skôr, bez záznamu o výskyte druhu). Nahrávka počas prvých ranných hodín po východe slnka priniesla aj nové druhy spevavcov, ktoré neboli zistené počas rozmiestňovania nahrávacej techniky. Diktafón LS 11 nemá funkciu časového nahrávania, preto nie je vhodný na viacdňové nahrávanie, treba ho pri rozmiestnení už nechať nahrávať a myslieť na to, aby sa v teréne umiestnil ako posledný a vydržal tak čo najdlhšie nahrávať.

V roku 2011 sme získali dva malé členské projekty RPS na spustenie akustického monitoringu na Slovensku. Pokrývali nákup dvoch diktafónov Olympus DM 550, softvéru RAVEN 1.4 Pro a cestovné náklady na prieskum v rôznych oblastiach Slovenska - vo Volovských vrchoch, Podunajskej nížine, Borskej nížine, Tríbeči, Považskom Inovci a v Bielych Karpatoch.

PRAKTICKÉ RADY A SKÚSENOSTI PRI PRÁCI S DIKTAFÓNMI

OCHRANA PROTI VETRU, DAŽĎU

Ochranné obaly sme vyrobili podľa návodu pána Savického. Vonkajší aj vnútorný obal spoľahlivo chránili aj v daždi, ani pena na ochranu mikrofónov proti vetru nepremokla. Kúdeľ na povrchu sme nechali bez ďalšieho náteru s tým, že na dokončenie maskovania sme vždy použili materiál z okolia umiestnenia dikta-

Ochrana techniky a maskovanie
Foto: A. Kürthy

Inštalácia v prírode, pahýľ jedle, maskovanie kusom kôry.
Foto: A. Kürthy

fónu. Pripínačky použité na prichytenie diktafónu ale neboli praktické, ohýbali sa a bolo treba nosiť kliešťa na vyrovnávanie. Ale ani raz sa nám nestalo, že by diktafón spadol na zem.

NASTAVENIE TESNE PRED ROZMIESTNENÍM

Diktafóny pred umiestnením v teréne zjednotíme v čase, ubezpečíme sa, že sú baterky nabité a je dost priestoru na novú nahrávku. Podľa potreby nastavíme časové nahrávanie. Osvedčilo sa nám nahrávať obdobie pred večerným šerom a ranné hodiny po východe slnka. V tomto čase zachytíme veľký počet druhov spevavcov a d'at'fov. Kvalitu záznamu nastavíme ako Stereo HQ formát WMA, čo znamená, že 7 hodinová nahrávka má asi 400 MB.

PLÁNOVANIE MIEST NAHRÁVANIA

Otázka ako rozmiestniť techniku v teréne je diskutovaná v prípadových štúdiách uverejnených na vyššie uvedenej webovej stránke Českej spoločnosti ornitologickej, pobočky Vysočina. Podľa skúseností J. Savického, na zachytenie kvičička vrabčieho (*Glaucidium passerinum*) a pôtika kapcavého (*Aegolius funereus*) treba rozmiestniť diktafóny každých 300 m, maximálne každých 500 m. U sovy obyčajnej (*Strix aluco*), sovy dlhochvostej (*Strix uralensis*) a výra skalného (*Bubo bubo*) každých 600 m.

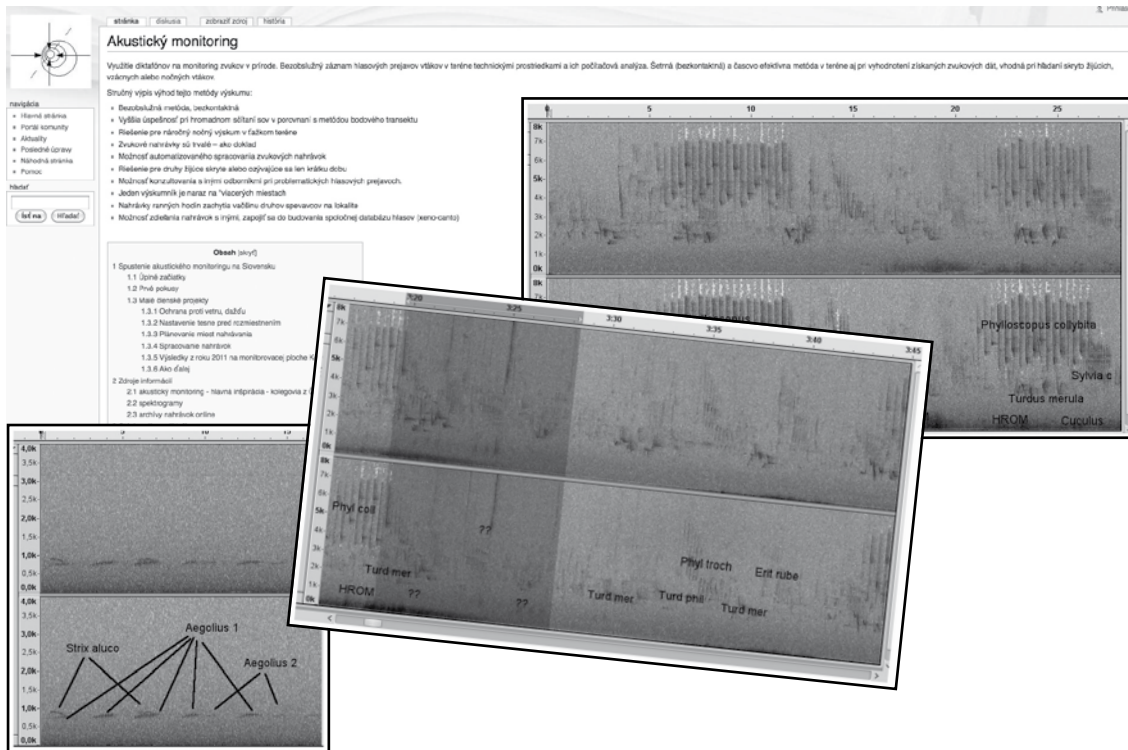
Keď sme chceli zistiť či je kvičičok vrabčí (*Glaucidium passerinum*) v pohorí Tribeč v ústí doliny, kde je porast borovíc a smrekov vo viacerých bočných dolinách, rozmiestnili sme diktafóny cca 300 m od seba v každej bočnej dolinke. V prípade zistovania prítomnosti kuvika (*Athene noctua*) na hospodárskom dvore na Žitnom ostrove, sme umiestnili vždy jeden diktafón k jednému dvoru nad plot na krík alebo strom, aby sme zachytávali zvuky z dvora.

Na výskumnej ploche obdĺžnikového tvaru vo Volovských vrchoch sme vybrali miesta nahrávania po predchádzajúcej terénnej obhliadke, často v líniiach vedených horizontálne s minimálnym odstupom 300 m.

SPRACOVANIE NAHRÁVOK

Pri spracovaní nahrávok sme využívali program Audacity, ktorý číta nekomprimovanú formu záznamu (wav). Vážnou komplikáciou je veľkosť súboru pri jeho spracovaní – po jeho „rozbalení“ bol tak veľký, že sa s ním nedalo pracovať. Vytvorili sme preto menší program, ktorý nám umožnil vybrať z nahrávky určitú hodinu, resp. nami zvolenú časť. Detailný popis spracovania nahrávok, vrátane ukážok je dostupný na webovej stránke:

http://www.e-svet.biz/wiki/index.php?title=Akusticky%BD_monitoring

VYUŽITIE DIKTAFÓNOV NA MONITORING ZVUKOV V PRÍRODE

Bezobslužný záznam hlasových prejavov vtákov v teréne technickými prostriedkami a ich počítačová analýza je šetrnou a časovo efektívnou metódou vhodnou pri hľadaní skryto žijúcich, vzácnych alebo nočných vtákov. Nahrávka slúži ako doklad možno sa k nej vracať.

Na záver by sme mohli zhrnúť výhody metódy akustického výskumu do desiatich bodov:

- Bezobslužná metóda, bezkontaktná a neinváza metóda monitoringu vtáctva.
- Vyššia úspešnosť pri hromadnom sčítaní sov v porovnaní s metódou bodového transektu.
- Riešenie pre náročný nočný výskum v ťažkom teréne.
- Zvukové nahrávky sú trvalé, ľahko archivovateľné a môžu slúžiť ako doklad o výskyte.
- Možnosť automatizovaného spracovania zvukových nahrávok.
- Riešenie pre monitoring skryto žijúcich druhov, alebo druhov ozývajúcich len krátku dobu.
- Možnosť konzultovania s inými odborníkmi pri problematických hlasových prejavoch.
- Jeden výskumník je naraz na „viacerých miestach“.
- Nahrávky ranných hodín zachytia väčšinu druhov spevavcov na lokalite.
- Možnosť zdieľania nahrávok s inými, zapojiť sa do budovania spoločnej databázy hlasov (www.xenocanto.com).

Za spoluprácu v teréne ďakujeme Tomášovi Oľšovskému a technické poradenstvo Rudolfovi Jurečkovi.

SUMMARY

LAUNCHING OF THE ACOUSTIC MONITORING IN SLOVAKIA

The contribution describes results of the acoustic monitoring in the first year. The acoustic monitoring uses a digital dictaphone designed for monitoring of sounds in nature. A model and impulse for us was acoustic monitoring introduced and performed in the Czech Republic by a branch of the Czech Ornithological Society (ČSO) Vysočina by Mr. Savický. The article describes methodology of selection of the proper dictaphone, its adjustment, camouflage and installation in the field and elaboration of recordings.

OCHOČENÁ DIVOKÁ VÝCHODNÍ AFRIKA

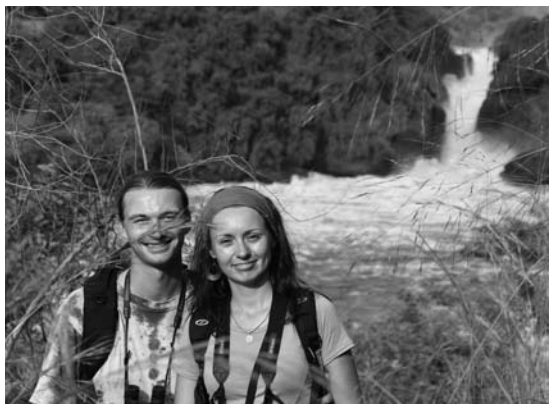
Dušan Rak

V říjnu roku 2011 jsme měli příležitost navštívit dvě východoafrické země, Keňu a Ugandu. Na rovníku jsme strávili celkem 25 dní s cílem trochu poznat místní přírodu a nahlédnout do problémů její ochrany. Pro středoevropana zní tenhle kout světa sice velmi exoticky, ale pro mnoho z našich okřídlených kamarádů je právě tahle oblast druhým domovem, kde tráví zimu, případně první roky života. Oproti tropické Asii nebo Americe je nám Evropanům tedy Afrika asi přírodou nejbližší a nejspřízněnější, a i proto jsme byli my na její východní část velmi zvědaví. Na následujících řádcích jsem se pokusil zprostředkovat vám pár postřehů z naší cesty a možná navnadit některé z Vás k návštěvě některé z východoafrických zemí.

Naše cesta nebyla zaměřená čistě ornitologicky a často nebyl prostor ani čas hledat skrytě žijící, vzácnější, případně jen lokálně omezené druhy. I tak nás ovšem ve velkých počtech na každém kroku provázeli pestrobarevní opeřenci mnoha a mnoha druhů. V oblasti východní Afriky (tj. na území Keni, Ugandy, Tanzánie, Rwandy a Burundi) se vyskytuje okolo 1500 druhů ptáků, přičemž dravce zde zastupuje asi 85 a sovy něco přes 20 druhů. Tato druhová rozmanitost je dána několika faktory. V první řadě je to umístěním oblasti, kde obecně diverzita značně narůstá směrem k rovníku. Oproti jiným rovníkovým krajům východní Afrika

navíc leží na rozhraní několika zoogeografických celků a k tomu je ještě geologicky velmi aktivní, což ve výsledku způsobuje značnou rozmanitost přírodních prostředí a biotopů na relativně malé ploše. Najdeme zde širokou škálu prostředí, potažmo druhů na ně vázaných, počínaje pouštními, přes různé typy savany, lesů a pralesů až po alpské biotopy na vrcholech nejvyšších hor a sopek. Velmi charakteristickým a obohacujícím rysem krajiny Velké příkopové propadliny je přítomnost mnoha jezer a různých mokřadů a bažin. Širokou škálu přírodních prostředí doplňují ještě mangrovové porosty podél pobřeží Indického oceánu. Ptáččí diverzita je navíc v zimním období podpořena mnoha migrujícími druhy ze severnějších oblastí (během října už většina z nich dorazila).

Jedna z prvních věcí, které si i neornitolog velmi brzy všimne, je přítomnost množství velkých ptáků ve městech. Není to sice východoafrické specifikum a týká se to v podstatě všech oblastí rozvojového světa, ale pro nás Evropany je město plné ptáků vždycky zajímavým jevem. Ptáci jako například čápi marabu nebo luňáci hnědí fungují jako odklízeči odpadků a jsou lidmi v těchto oblastech vědomě akceptováni a respektováni, protože velkou měrou přispívají k udržování čistoty. Dá se říct, že čím rozvinutější ekonomika nebo modernější město, tím méně těchto ptáků je k vidění. Tak například v Nairobi (Keňa) jsme běžně

Já a Lubka

Orlosup palmový (*Gypohierax angolensis*)

 Hadiar krátkochvostý (*Terathopus ecaudatus*)

 Orol bronzový (*Aquila rapax*)

mezi mrakodrapy viděli „jen“ trojici marabu, luňák hnědý (*Milvus migrans* resp. *M. parasiticus*) a vrána černobílá (*Corvus albus*), kdežto v Kampale (Uganda) byla jak diverzita tak množství jedinců mnohem větší. K vidění byli pravidelně znovu luňáci hnědí, marabu a vrány, ale dále také různé volavky, ibisi, supi a dokonce i orli. V podstatě kdykoli jsme v Kampale zvedli hlavu, hned jsme viděli několik ptáků těchto druhů, ať už kroužili na nebi nebo někde posedávali.

V podstatě veškerá zachovalá příroda, minimálně v těchto dvou afrických zemích, je soustředěna do ostrůvků přírodních rezervací a národních parků. Za hranici těchto území je většinou velmi intenzivně obhospodařovaná nebo již lidskou aktivitou znehodnocená půda a krajina a při cestě za divokou přírodou tedy není moc důvodů zdržovat se v těchto oblastech. Nicméně při přejezdech mezi jednotlivými národními parky je možné v okolí silnic pozorovat řadu druhů dravých ptáků jako je běžný orel chocholatý (*Lophaetus occipitalis*), káně černohřbetá (*Buteo augur*), méně běžní orli rodu *Aquila*, orlíci rodu *Circus*, jestřábi rodu *Melierax* nebo další zajímavé ptáky jako jsou mandelíci a vlhy. Mezi nepřehlédnutelné dravé ptáky, na které se pak můžete zcela jistě těšit při návštěvě národních parků, patří orel jasnohlavý (*Haliaeetus vocifer*), orel bojovný (*Polemaetus bellicosus*), orlík kejklíř (*Terathopus ecaudatus*), orel okrový (*Aquila rapax*), hadilov pisař (*Sagittarius serpentarius*) a samozřejmě také několik druhů supů včetně ugandského orlosupa palmového (*Gypohierax angolensis*).

Jedna z prvních věcí, kterou při pozorování zvířat v této části Afriky zaznamenáte, je snadnost s jakou se ke zvířatům v přírodě můžete přiblížit. Úniková vzdálenost většiny velkých zvířat a ptáků je naprosto neporovnatelná s tím, co vidíme v našich končinách. I většina druhů dravců včetně supů, orlů, kání atd. nechá pozorovatele v autě přiblížit na několik málo metrů a až když auto zastaví a skutečně věnujete cílenou pozornost jednomu konkrétnímu jedinci, pak teprve začne zvažovat, jestli se vyplatí poodletět o malý kousek dál. Podobně blízko se dostanete k dro-

pům, jeřábům nebo mnoha pestrobarevným ptákům jako jsou vlhy, mandelíci, trogoni, ledňáčci nebo zoborožci. Vrcholem tohoto jevu jsou smečky naprosto bezstarostných lvů, kteří před autem prostě neuhnou vůbec a spokojeně leží, aniž by se jich okolní ruch jakkoli týkal. Tohle „krotké“ chování není ani tak dáno konkrétním živočišným druhem, ale spíše zkušeností jakou zvířata v dané oblasti mají s lidmi. V Keni, kde je již dlouhé roky zakázán lov divokých zvířat, kde je veškerá příroda soustředěna v národních parcích, kde jediný možný způsob cestování je autem, a kde jsou tyto oblasti intenzivně navštěvovány turisty, jsou pak divoká zvířata tak navyklá na přítomnost člověka, že se často na safari neubráníte pocitu, že jste v zoo. Naproti tomu v Ugandě, kde ještě do nedávna byla občanská válka, kde zvířata byla hromadně lovena a kde většina národních parků je poměrně nových, se stejné druhy zvířat pozorují stále mnohem obtížněji. Na druhou stranu v západní Ugandě zase můžete vidět jiný velmi působivý příklad toho, jak si divoká zvířata dokáží na přítomnost lidí neuvěřitelně zvyknout. V některých pralesních parcích probíhají procesy takzvané „habituače“ vybraných rodiných skupin primátů nebo opic, kdy strážci parků postupně navykají tyto tvory na přítomnost lidí až je nakonec možné k těmto skupinám vodit turisty. Je skutečně velmi silný zážitek být hodinu jen několik metrů od gorilí nebo šimpanzí rodiny uprostřed horského pralesa.

Velká část ekonomiky těchto i mnoha dalších afrických zemí závisí na turistice a ta je zase z převážné většiny založena na divoké přírodě případně ještě v kombinaci s plážovou turistikou na pobřeží Keni. To má poměrně nepříjemný dopad v podobě přeplněnosti národních parků turisty (často lidmi, které příroda ani tak moc nezajímá) a s tím souvisejícím nárůstem cen vstupného do těchto míst. Na druhou stranu je zde ale velký ekonomický tlak a nástroj na to, aby příroda jako celek byla efektivně chráněna. I přesto, že jde o rozvojové země, mnohem víc než v Česku nebo na Slovensku je tam cítit obecné pochopení, že příroda je něco, co stojí za to zachovat. Kromě státem sprá-

vovaných parků tak zde například v jejich okolí stále vzniká i řada soukromých rezervací zaměřených právě na safari a ekoturistiku. Samozřejmě v Africe uvidíte i věci, které jsou pro ochranu přírody velkým problémem. Mezi ty nejzásadnější asi patří nedostatek půdy a vody pro zemědělství v kombinaci s přelidněností v okolí národních parků. S tím souvisí tlak na odlesňování posledních zbytků pralesů a tedy i mizení druhů na nich závislých nebo přerušení historických migračních tras stád velkých kopytníků a slonů. Ti dříve cyklicky migrovali za dostupnou potravou, kdežto nyní jsou „uvězněni“ v ostrůvcích národních parků a rezervací obklopených zemědělskou krajinou a městy. Následně dochází až k destrukci savanových ekosystémů uvnitř parků nebo ke střetům s lidmi na hranicích národních parků. Ve východní Africe je již delší dobu zakázána a přísně postihována jakákoli forma lovu divoké zvěře (včetně soukromých rezervací) a neexistuje zde turistika za loveckými trofejemi podobně jako je tomu v jižní části afrického kontinentu. Turistika tu tedy může být striktně založena na pozorování „krotké divoké“ přírody. Pytláctví je v posledních letech našťásti obecně na ústupu, ale zůstává určitým problémem pro ohrožené druhy zvířat v oblastech se zbytky pralesů, kde chudí lidé stále pokládají pasti, do kterých se může například chytit i gorila nebo jiný druh ohrožených primátů nebo kopytníků. Velmi vážným problémem ovšem zůstává pytláctví v ochraně nosorožců. Čínská poptávka po nosorožčích rožích pro tradiční medicínu je stále tak silná, že nosorožčí populace jsou v převážné většině Afriky již zcela zdecimované a přeživší nebo reintrodukované populace musejí být nepřetržitě velmi intenzivně chráněny v oplocených rezervacích, kde je běžným jevem na safari potkávat hlídkující skupiny rangerů s automatickými zbraněmi připravenými je kdykoli použít.

I výše popsané „ochočování a ekonomizace“ divokých zvířat jako jsou gorily je samozřejmě možno vnímat negativně. Na druhou stranu je ale nepopíratelné, že aspoň v tomhle koutě světa může tohle být funkční ekonomický model, který prakticky část získaných financí od turistů vrací buď přímo do ochrany druhů a prostředí, nebo je minimálně investuje do místních

chudých komunit, které jsou pak zainteresovány na „neničení přírody“.

Po nějakém čase pozorování africké přírody ale zjistíte, že někteří ptáci jsou přece jen trochu méně ochoceni než jiní. Jako ti velmi plaší se zdáli být, oproti podobným africkým druhům, právě migranti z Evropy. Těžko říct, jestli je to možné zcela zobecnit, ale přinejmenším na druzích dravců jako např. moták lužní, moták pochop, ostříž lesní, orel křiklavý nebo na některých druzích pěvců, bahňáků nebo na vlhách pestrých, které se nám poštěstilo pozorovat, to fungovalo ve srovnání s jejich africkými příbuznými zcela spolehlivě. Je otázka, jestli je ta plachost v Africe dána tím, že jsou tam „jen na dovolené“ a nemají tak silnou vazbu k těm teritoriím, nebo spíše tím, že jsou tak naučení z Evropy a z několik tisíc kilometrů dlouhé nebezpečné cesty přes Středomoří a Saharu. Když pak člověk vidí ty obrovské prostory afrických savan, kde ptáci v podstatě nemají nepřátele, kde mají dostatek potravy a kde se bezpečně a bezstarostně rozptýlí jak kapky v moři, vůbec se není co divit, že se jim vyplatí pravidelně podnikat tak dlouhou cestu a čerpat tu energii na další hnízdní sezonu. Naše zima odpovídá ve značné části Afriky období dešťů a potravy je tu pro ně opravdu přebytek. Osobně jsem měl vždycky představu, že pro migrující ptáky musí být Afrika ta méně bezpečná část jejich života – teď spíš nechápu proč se k nám vůbec vracejí.

SUMMARY

TAME WILD AFRICA

In October 2011 we have visited East African countries of Kenya and Uganda where we have visited several national parks and other protected areas. We were interested in wildlife and its conservation in general with some slight focus on raptors and owls. Few ideas related to birdwatching in Africa, bird migration and wildlife conservation are presented in this article.

MALÉ ČLENSKÉ PROJEKTY – ROK 2012

Michal Noga

Od roku 2008 majú členovia a sympatizanti Ochrany dravcov na Slovensku možnosť získať finančnú podporu pre realizáciu svojich aktivít v rámci programu „Malý členský projekt RPS“. Aj v roku 2012 bola výborom RPS schválená podpora vo výške 5200 €.

Je potešujúce, že sa kvalita projektov z roka na rok zvyšuje. Stále síce dominuje monitoring spojený s realizáciou základných ochranných opatrení (čo je ťažiskom dobrovoľníckej práce členov RPS), ale objavil sa i projekt venovaný rádiovej telemetrii, projekt s využitím fotopascí na sledovanie dodržiavania zákazu lezeckej činnosti a už tradične je viacerými projektmi zastúpený akustický monitoring. Z druhov bola tento rok najväčšia pozornosť venovaná ubúdajúcemu kuvikovi obyčajnému.

Zoznam schválených projektov, riešiteľ a výška podpory; poradie podľa dosiahnutého bodového ohodnotenia:

- Rozvoj akustického monitoringu
Alexander Kürthy, Samuel Pačenovský, 400 €
- Príspevok k zabezpečeniu komplexnosti dát o aktuálnom výskyte kuvika obyčajného (*Athene noctua*) na Slovensku
Chrenková Monika, 400 €
- Priebeh hniezdenia dravcov na skalných stenách využívaných horolezcami
Denisa Lóbbová, 400 €
- Zvýšenie úrovne efektivity a atraktivity práce pre členov pracovnej skupiny „kuvik“ – budovanie webovej stránky
Martin Dobrý, 400 €
- Výr skalný
Michal Noga, 400 €
- Habitatová preferencia sokola myšiara v hniezdom období
Roman Slobodník, 295 €
- Mapovanie hniezdnej populácie kane popolavej (*Circus pygargus*) v okrese Nitra
Tomáš Veselovský, 260 €
- Monitoring, ochrana a podpora hniezdných možností pre sovu dlhochvostú (*Strix uralensis*) v CHVÚ Laborecká vrchovina
Slavomír Senk, 400 €
- Monitoring a zabezpečenie hniezdných možností pre *Athene noctua* na Nitrianskej pahorkatine
Ladislav Šnirer, 400 €
- Monitoring a ochrana hniezdnej populácie výrika lesného (*Otus scops*) na strednom Slovensku
Šotnár Karol, 400 €
- *Athene noctua* na Hornom Ponitří
Branislav Beniska, 400 €
- Monitoring a ochrana orla kráľovského na Ponitří
Stanislav Harvančík, 400 €
- Distribúcia a denzita lesných druhov sov v pohorí Veľká Fatra
Karol Šotnár, 400 €

NOVÁ PRACOVNÁ SKUPINA? KÝHO VÝRA!

Michal Noga

A je to tu. Nestačí mi len skupina na kaňu popolavú a samozvané koordinovanie zimného sčítania myšiарok ušatých, už tu podsúvam vznik novej gestorskej skupiny. A cieľový druh? Ten najväčší. Ved' nebudem paberkovať. Či je za tým napoleonovský alebo iný komplex netuším, ja sa budem schovávať za ušľachtilý cieľ – rozvoj aktivít súvisiacich s monitoringom, výskumom a ochranou tohto krásneho sovieho druhu. Iste nie som jediný, koho výr zaujal. Vlastne v to pevne verím, pretože byť sám v pracovnej skupine by znamenalo, že všetka práca prípadne mne; nehovoriac o tom, že by som nemal koho riadiť, koordinovať a usmerňovať. Verím, že ma tento osud nestretne a postupne sa počet ľudí zapojených do monitoringu výra rozšíri.

KROK PRVÝ – prvou snahou bude nájsť a zoskupiť milú spoločnosť ľudí, ktorá sa výroví bude venovať s radosťou a z osobného záujmu. V tejto fáze nebude dôležitá veľkosť územia, počet párov, okružkovaných mláďat či iné merateľné hodnoty, tou hlavnou želanou esenciou bude záujem a entuziazmus. Pri toľkých rôznych monitoringoch a projektoch, ktoré prebiehajú, je ťažko hľadať slová a spôsoby motivácie, preto sú najcennejší ľudia, ktorých motivovať netreba, pretože ich táto práca baví. A naopak, svojou prácou a prístupom motivujú ostatných. Poznám takých. A mnohí sa vyjadria, že sa do monitoringu výra radi zapoja.

KROK DRUHÝ – druhým krokom je správne nastavenie metodiky monitoringu. Ak by sme mali byť len skupinou nadšencov tejto veľkej ušatej sovy, stačí nám zdieľať si svoje pozorovania a zážitky, prípadne sa popýšiť fotkami na facebooku. Nie je na tom nič zlé. Ale ťažko sa nám potom bude vyjadrovať k aktuálnej početnosti tejto sovy, či nebudaj trendu alebo stabilite populácie. Úlohou skupiny by malo byť navrhnuť v praxi realizovateľný viacúrovňový monitoring, vďaka ktorému by sme vedeli o pár rokov povedať, ako to s výrom u nás vlastne je. Monitoring by mal začínať od „húka – nehúka“ až po špecializované výskumy, týkajúce sa fidelít (to je čo?), priestorovej aktivity, potravnjej ekológie alebo hlasovej aktivity druhu. Keďže sme členmi organizácie, ktorá má v názve slovo „ochrana“, budeme sa snažiť aktivity smerovať určite aj týmto smerom. Neskromným cieľom

je i zhromaždiť publikované práce o výroví a vymieňať si poznatky a skúsenosti so zahraničnými ornitológmi.

KROK TRETÍ – tretím krokom je administratívno-politicko-personálny puč v pracovnej skupine na výra skalného. Pokiaľ možno mierovou a nekonfliktnou cestou (mám svoj vek a zásluhy) by malo dôjsť v krátkodobom horizonte k zosadeniu neoficiálneho vedúceho skupiny, za ktorého sa týmto prehlasujem. Kým sa tak stane, verím, že sa mi podarí zrealizovať niekoľko projektových zámerov, ktoré by poskytli aspoň aké – také finančné zázemie novej skupine. Zatiaľ je výr zahrnutý do aktivít projektu: „Ochrana dravcov, bocianov a sov v regióne Záhoria a Dolného Rakúska“ a od jesene budeme v Malých Karpatoch realizovať menší projekt podporený firmou HOLCIM; individuálne bol tento rok výskum výra podporený i Malým členským projektom RPS.

Vzhľadom na moju nestálu povahu však považujem za rozumné nahradiť ma iným vedúcim skupiny, ja totiž výroví celkom iste budem neverný s kaňami popolavými, myšiarkami ušatými či inými príležitostnými ornitologickými potešeniami.

Kým sa ale tak stane, dovoľujem si osloviť všetkých potenciálnych záujemcov – dajte mi o sebe vedieť, najlepšie prostredníctvom e-mailu na adresu noga@dravce.sk. A nezabudnite, že kým ostatní vtáčari budú o pár týždňov bilancovať uplynulú hniezdu sezónu, na nás čaká jej druhý vrchol – jesenný tok.

SUMMARY

NEW WORKING GROUP FOUND?

The contribution in feuilleton style deals with establishing of new RPS Working Group, which main goal is the monitoring, research and conservation of the Eagle Owl. Our effort is to group members interested on this species (1), to elaborate a methodology and to implement monitoring on more levels (2), to establish a partnership with ornithologists from abroad and to search for financial funds for activities of Working Group (3).

Orol dlhochochlatý
(*Torgos tracheliotus*)

Sup ušatý
(*Torgos tracheliotus*)

Sokol sivý
(*Falco ardosiaceus*)

XXXXX
(XXXXXXXXX)

Orlak jasnohlavý (*Haliaeetus vocifer*)
Foto: D. Rak